

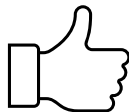
Prawodawstwo Unii w zakresie praw procesowych w postępowaniu karnym

Harmonizacja prawodawstwa w zakresie praw procesowych

Harmonogram działań mających na celu umocnienie praw procesowych osób podejrzanych lub oskarżonych w postępowaniach karnych.

Uchwalenie kilku dyrektyw dotyczących praw procesowych, takich jak:

Prawo do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego;
Prawo dostępu do adwokata;
Prawo do pomocy prawnej;
Gwarancje procesowe dla oskarżonych będących dziećmi.

Dla lepszego zrozumienia tematów poruszanych podczas wykładu zachęcamy do zapoznania się z tekstami dyrektyw.

Prawo do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego

Prawo do skutecznej ochrony sądowej i prawo do obrony

Art. 47 i 48 ust. 2 karty oraz art. 6 ust. 3 lit. e) EKPC

Zakres (art. 1):

- Postępowanie karne.
- Od chwili poinformowania danej osoby, że jest ona podejrzana lub oskarżona do chwili zakończenia postępowania.
- Wszystkie przestępstwa. Próg jest wyższy w przypadku drobnych przestępstw.

Cel (art. 2): Zapewnienie **darmowej i odpowiedniej pomocy językowej**, umożliwiającej podejrzanym lub oskarżonym, **którzy nie mówią w języku postępowania karnego lub go nie rozumieją** oraz **osobom z upośledzeniem słuchu lub mowy**, wykonywanie swojego **prawa do obrony** oraz **gwarantującej rzetelność postępowania**.

Dyrektywa 2010/64/UE w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego

Dyrektywa w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego

Poziom ochrony

Prawo do tłumaczenia ustnego (art. 2)

Pomoc tłumacza ustnego, umożliwiająca podejrzanym lub oskarżonym zrozumienie oraz składanie wszelkich oświadczeń ustnych w związku z przesłuchaniami i podczas postępowania.

Mechanizm sprawdzający, czy podejrzani lub oskarżeni rozumieją język postępowania?

Jaki minimalny poziom zrozumienia języka postępowania powinna posiadać dana osoba?

Bardzo szeroki zakres swobody dla państw członkowskich.

Obowiązek wprowadzenia ścieżki prawnej umożliwiającej **zakwestionowanie decyzji o odmowie zapewnienia pomocy tłumacza ustnego**.

Dyrektywa w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego

Poziom ochrony

Prawo do tłumaczenia pisemnego (art. 3)

Pisemne tłumaczenia „istotnych” dokumentów:

- **Orzeczenia o pozbawieniu danej osoby wolności, każdy zarzut lub akt oskarżenia oraz każdy wyrok** (Art. 3 ust. 2);
- Dokumenty informujące **oskarżonego o stawianych mu zarzutach i umożliwiające podjęcie obrony** (orzecznictwo ETPC);
- **Czynności procesowe dotyczące kary pozbawienia wolności** (Sprawa *PPU TL*);
- Pisemny **sprzeciw wobec wyroku** (Sprawa *Covaci*).

Obowiązek wprowadzenia ścieżki prawnej umożliwiającej zakwestionowanie decyzji o odmowie zapewnienia pomocy tłumacza pisemnego.

Gwarancje dotyczące jakości (art. 2 ust. 8, art. 3 ust. 9 i art. 5).

Dyrektywa w sprawie prawa dostępu do adwokata

Prawo do obrony

Art. 48 ust. 2 karty oraz art. 6 ust. 3 lit. c) EKPC

Zakres (art. 2):

- Postępowanie karne i postępowanie dotyczące ENA.
- Od chwili poinformowania danej osoby, że jest ona podejrzana lub oskarżona do chwili wydania wyroku skazującego i rozpatrzenia wszelkich środków odwoławczych.
- Wszystkie przestępstwa. Próg jest wyższy w przypadku drobnych przestępstw.

Cel (art. 2): Zapewnienie **prawa dostępu do adwokata, prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności oraz prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi** i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności w celu zagwarantowania podejrzanym i oskarżonym możliwości skorzystania z **prawa do obrony oraz z prawa do rzetelnego procesu.**

Dyrektywa 2013/48/UE w sprawie dostępu do adwokata

Dyrektywa w sprawie prawa dostępu do adwokata

Poziom ochrony

Prawo dostępu do adwokata (art. 3 i 10)

Od samego początku postępowania karnego, a w każdym wypadku (art. 3 ust. 2):

- **przed ich przesłuchaniem** przez policję lub inny organ ścigania lub organ sądowy;
- w momencie prowadzenia **czynności dochodzeniowych lub innych czynności dowodowych**;
- **po pozbawieniu wolności**;
- w odpowiednim czasie, zanim stawią się **przed sądem**.

Dyrektywa w sprawie prawa dostępu do adwokata

Poziom ochrony

Prawo dostępu do adwokata (art. 3 i 10)

Czasowe odstępstwa na etapie postępowania przygotowawczego:

- **Oddalenie geograficzne podejrzanego lub oskarżonego** uniemożliwia zapewnienie prawa dostępu do adwokata bez zbędnej zwłoki po pozbawieniu go wolności (art. 3 ust. 5);
- w przypadku pilnej potrzeby **zapobieżenia poważnym negatywnym konsekwencjom dla życia, wolności lub nietykalności cielesnej jakiejś osoby**;
- w przypadku **konieczności podjęcia przez organy ścigania natychmiastowego działania** w celu niedopuszczenia do narażenia postępowania karnego na znaczący uszczerbek (art. 3 ust. 6).

Dyrektywa w sprawie prawa dostępu do adwokata

Poziom ochrony

Zrzeczenie się praw (art. 9)

Zrzeczenie się prawa dostępu do adwokata na dowolnym etapie postępowania, jeśli:

- Oskarżonemu lub podejrzanemu **udzielono informacji dotyczących prawa dostępu do adwokata i możliwych konsekwencji zrzeczenia się tego prawa, oraz;**
- Zrzeczenie się praw zostało dokonane **w sposób dobrowolny i jednoznaczny.**

Zabezpieczenia dla **podejrzanych lub oskarżonych wymagających szczególnego traktowania** (Sprawa *Stachev*):

- **Samo oświadczenie o zrzeczeniu się praw jest niewystarczające.**
- **O prawie do odwołania zrzeczenia się praw należy przypominać przed każdą czynnością dochodzeniową.**

Środek prawny mający na celu zabezpieczenie przed naruszaniem tego prawa >
Konieczne udzielenie organom sądowym uprawnień do przeprowadzenia oceny
(Sprawa *Stachev*).

Dyrektywa w sprawie pomocy prawnej z urzędu

Prawo do rzetelnego procesu i prawo do obrony

Art. 47 i 48 ust. 2 karty oraz art. 6 EKPC

Zakres (art. 2):

- Postępowanie karne i postępowanie dotyczące ENA
- Podejrzani i oskarżeni, którzy mają prawo dostępu do adwokata i którzy:
 - zostali pozbawieni wolności;
 - muszą mieć adwokata; lub
 - są zobowiązani do uczestniczenia w czynnościach dochodzeniowo-śledczych lub dowodowych, lub mają prawo w nich uczestniczyć.
- Wszystkie przestępstwa. Próg jest wyższy w przypadku drobnych przestępstw.

Dyrektywa 2016/1919 w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych

Dyrektywa w sprawie pomocy prawnej z urzędu

Poziom ochrony

Prawo do pomocy prawnej z urzędu (art. 4 i 5)

Cel: **Zapewnienie skuteczności prawa dostępu do adwokata dla podejrzanych lub oskarżonych, którzy nie posiadają wystarczających środków** w zakresie, w jakim jest to niezbędne do zapewnienia skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości (art. 4).

Ocena sytuacji majątkowej: **istotne i obiektywne czynniki** (np. dochód) w celu ustalenia, czy dana osoba **nie posiada wystarczających środków** na pokrycie kosztów pomocy adwokata.

Ocena zasadności: należy uwzględnić **wagę czynu zabronionego, złożoność sprawy lub surowość grożącej kary** (np. kara polegająca na pozbawieniu wolności). Nie ma zastosowania w postępowaniu dotyczącym ENA.

Jakość pomocy prawnej z urzędu (art. 7)

Dyrektywa w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym

Prawo do rzetelnego procesu, prawo do obrony, prawa dziecka

Art. 24, Art. 47 i Art. 48 ust. 2 karty

Zakres (art. 1):

- Dzieci, które są podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym oraz dzieci, które są osobami, których dotyczy wnioszek.
- Wszystkie przestępstwa oprócz drobnych przestępstw (wyłącznie czyny zagrożone karą pozbawienia wolności).
- Kiedy podejrzany lub oskarżony nie jest już osobą niepełnoletnią (poniżej 21 r.ż.), ale popełnił zarzucany mu czyn będąc dzieckiem.

Cel: Zapewnienie dzieciom będącym podejrzanymi lub oskarżonymi możliwości zrozumienia i śledzenia przebiegu takiego postępowania oraz wykonywania przysługującego im prawa do rzetelnego procesu sądowego.

Dyrektywa 2016/800/UE w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym

Dyrektywa w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym

Poziom ochrony

Przepisy mające zastosowanie do dzieci

Dyrektywa przewiduje dodatkowe gwarancje ze względu na konieczność szczególnego traktowania dzieci w postępowaniu karnym.

Prawo do informacji (art. 4)

Informacje muszą być udzielane pisemnie lub ustnie, lub w obu tych formach, w prostym i przystępnym języku. Udzielane informacje muszą być utrwalane. Prawa procesowe powinny zostać wyjaśnione **językiem przyjaznym dziecku.**

Prawo dziecka do poinformowania podmiotu odpowiedzialności rodzicielskiej (art. 5)

Podmiot odpowiedzialności rodzicielskiej musi zostać poinformowany najszybciej, jak to możliwe, chyba że: byłoby to sprzeczne z najlepszym interesem dziecka, nie można skontaktować się z podmiotem odpowiedzialności rodzicielskiej lub jego tożsamość jest nieznana, lub mogłoby to poważnie utrudnić postępowanie karne.

W takim przypadku informacje przekazuje się innemu krewnemu lub organowi odpowiedzialnemu za ochronę dzieci.

Dyrektywa w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym

Poziom ochrony

Prawo dostępu do adwokata i pomocy prawnej z urzędu (art. 6)

Pomoc adwokata jest obowiązkowa z zastrzeżeniem pewnych ograniczonych wyjątków.

Dzieci muszą mieć adwokata:

- **przed ich przesłuchaniem** przez policję lub inny organ ścigania lub organ sądowy;
- w momencie prowadzenia **czynności dochodzeniowych lub innych czynności dowodowych**;
- bez zbędnej zwłoki **po pozbawieniu ich wolności**;
- w odpowiednim czasie, zanim stawią się **przed sądem**.

W żadnym razie **nie należy orzekać kary pozbawienia wolności**, jeżeli dziecko nie korzystało z pomocy adwokata.

Dyrektywa w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym

Poziom ochrony

Prawo dostępu do adwokata i pomocy prawnej z urzędu (art. 6)

Pomoc prawna z urzędu musi zostać zagwarantowana.

Osoby nieletnie nie mogą zrzec się swojego prawa.

Mniej czasowych odstępstw i wyższy próg (art. 6 ust. 8):

- **Wyłącznie** na etapie **postępowania przygotowawczego**;
- **Pilna potrzeba zapobieżenia poważnym szkodliwym skutkom dla życia, wolności lub integralności cielesnej jakiejś osoby**; lub
- **Konieczność podjęcia przez organy ścigania natychmiastowego działania** aby zapobiec poważnemu utrudnianiu postępowania karnego.

Pod uwagę należy wziąć **najlepszy interes dziecka**.

Kontrola sądowa legalności odstępstwa przeprowadzana z uwzględnieniem okoliczności indywidualnej sprawy.

Dyrektywa w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym

Poziom ochrony

Prawo do indywidualnej oceny i badania lekarskiego

(Art. 7 i Art. 8)

Dzieci powinny być objęte indywidualną oceną, uwzględniającą ich szczególne **potrzeby w zakresie ochrony, kształcenia, szkolenia i integracji społecznej** (np. barier językowych lub niepełnosprawności) w celu ustalenia:

- **konieczności podjęcia szczególnych środków;**
- **odpowiedzialności karnej dziecka** oraz środków zapobiegawczych;
- **kary lub środka wychowawczego** przy wydawaniu wyroku.

Indywidualną ocenę **przeprowadza – najszybciej, jak to możliwe i przed rozpoczęciem fazy sądowej – wykwalifikowany personel.**

Dyrektywa w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym

Poziom ochrony

Prawo do indywidualnej oceny i badania lekarskiego

(Art. 7 i Art. 8)

Prawo do badania lekarskiego jest zapewniane, bez zbędnej zwłoki, dzieciom pozbawionym wolności, w celu dokonania oceny ich stanu psychicznego i fizycznego.

Dyrektywa w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym

Poziom ochrony

Ograniczenie pozbawienia wolności (art. 10)

Dzieci mogą zostać **pozbawione wolności** na etapie postępowania przygotowawczego **wyłącznie w wyjątkowych okolicznościach** oraz:

- Na jak **najkrótszy** okres.
- Środek stosowany tylko **w ostateczności**.
- Dodatkowe gwarancje:
 - **Odseparowanie od aresztowanych osób dorosłych;**
 - Ochrona **zdrowia oraz dobrostanu psycho-fizycznego;**
 - Prawo do **kształcenia i szkolenia;**
 - **Reintegracja społeczna;**
 - **Wolność religii lub przekonań;**
 - **Możliwość spotkania się z podmiotem praw rodzicielskich.**

Dyrektywa w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym

Poziom ochrony

ENA (art. 17)

Sprawa *Piotrowski*:

1. Odmowa przekazania wyłącznie tych osób nieletnich podlegających nakazowi, które zgodnie z prawem wykonującego nakaz państwa członkowskiego nie osiągnęły wieku wymaganego do pociągnięcia ich do odpowiedzialności karnej.
2. Wykonujące nakaz państwo członkowskie musi polegać na **wydającym nakaz państwie członkowskim w zakresie wykonania oceny indywidualnej** nieletniego objętego ENA.

Bibliografia

Rezolucja Rady z dnia 30 listopada 2009 r. dotycząca harmonogramu działań mających na celu umocnienie praw procesowych osób podejrzanych lub oskarżonych w postępowaniu karnym (Dz.U. 2009, C 295/01).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym (Dz.U. L 280 z 26.10.2010, s. 1–7).

Sprawa C-242/22 *PPU TL* [2022] ECLI:EU:C:2022:611

Kamasinski przeciwko Austrii, wniosek nr 168, (ECtHR, 19 grudnia 1989 r.)

Sprawa C-216/14 *Covaci* [2013] ECLI:EU:C:2015:686

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz.U. L 294 z 6.11.2013, s. 1-12).

Sprawa C- 659/18 *VW* [2020] EU:C:2020:201

Sprawa C-15/24 *PPU Stachev* [2024] ECLI:EU:C:2024:399

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania (Dz.U. L 297 z 4.11.2016, s. 1–8).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/800 z dnia 11 maja 2016 r. w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym (Dz.U. L 132 z 21.5.2016, s. 1-20).

[Wytyczne Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie wymiaru sprawiedliwości przyjaznego dzieciom.](#)

Sprawa C-367/16 *Piotrowski* [2018] ECLI:EU:C:2018:27

